

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. nr. 9

Fylke: ~~Risna~~
Aust Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Flosta

Emne: Lauving

Bygdelag:

Oppskr. av: Bertin Stiansen

Gard:

(adresse): Skauen om Staubø

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Sanking av lauv til for, foregår framleis på enkelte bruk. Alle brukelige lauvsorter vokser jo like inn til bebyggelsen, så der kreves ikke større arbeide med transporten.

I tiden omkring 1850, og noe seinere, var tallet på husdyr mer enn tre ganger større enn det er nå. Engmarka som skulde gi høy til alle disse dyra, var dengang mindre enn idag, - og noen inn- eller utførsel av høy har nesten aldrig forekommet. Som komplettering av vinterforsyningen til alle disse dyr var de da henvist til lauv, som da blev benyttet i vesentlig grad.

Men det var ikke greit å vere ku den tid. I mange tilfelder måtte den ha hjelp, og støttes eller bæres ut fra bisen til beite om våren. - Men naboskapet var godt, og man hjalp hinanden tilrette. Det var likt hos alle, - og felles skjebne er en trøst. Lauv var på den tid årvisst for.

Lauvtrær var av verdi nesten som engmark. I skiftebrev fra den tid, og eldre, findes "løvmark" og "løvlier" samvittighetsfullt delt mellom brukene. Alle lauvsorter bruktes. Alt som grodde så lavt at det var innen kuas rekkevidde, i ut- eller innmark, lot man den beite. Det blev derfor mest større trær man kjølla. Av slike gamle, forkrypla kjølletrær var her enda i min barndom mange av, - mest linn, eik og ask. De kunde kjølles hvert 3. eller 5. år. Lauvfanget var på den tid grodd ut i full mon. Men trevirket blev ødelagt, alt etter en gangs kjølling, da stammen begynte å råtne innenfra, og riktig gamle kjølletrær blev gjerne hole, og så store at vi barn kunne gjemme os i dem.

Det hendte at et bruk hadde rett til lauving av tre som stod på andet bruk.

Endå er det, på enkelte steder, almindelig å lauve noe til vinterfor for kuer og sauer. Når høyet er kommen i hus, - som regel i juli, - tar man gjerne et overblikk over mengden. Finder man så ut at den er snau til det antall dyr man regner med å ha vinteren over, så er det jo da nettopp tid for å komplettere med lauv. Jeg har også hørt gamle folk av den mening at ku og sau nødvendigvis må ha, - iallefall lidt, - lauv for å trives under inneforingen, - og at lauv ikke er bare mat, men nermost Medecin.

Man kan lauve så snart lauvet er utvokst og stort nokk. Men på forsommeren svinner det svert under tørk-

2

ingen. Sisst i juli og i august er passe tid. Det er for seint når det gulner om høsten,- ja selv bare et eneste gult blad gjør at man ikke kan bruke lauvet på vedkommende tre.

Både kvinnfolk og mannfolk deltar i arbeidet. Som verktøy brukes sigd. Sigdene jeg husker fra min barndom hadde alltid fasong som en nymåne,- var tykke mot ryggen, (bakken),forholdsvis tunge,og gav god drekt.

Seinere har sigden fått en annen form.

Man klatrer opp i treet og hogger av grenene. Det er egentlig dette arbeid som kalles å kjølle. Så kerter man av lauvet sammen med småkvist av oml.en blyants tykkelse. Det må vere solskinn når man lauer,og lauvet må ikke vere vått etter regn. Noen pleier å tørke lauvet på bakken,- i likhet med høy,og tar det inn tørt og sprøtt. Hvis regn eller dogg faller på lauvet blir det mørkt og stygt.- En bedre måte er å kjerve det, straks det er kertet,og la kjervene ligge ute i solskinn til kvells for så å legge det inn på en luftig låve til videre tørk. Men kjervene må ikke ligge for hårt pakket. Det er også almindelig å plasere kjervene på lange staur som blir lagt mellom øvresvillene eller på hanebjelkene over låa.

Lauvkjervene bæres inn i taug.Laust lauv, enten i taug eller sekk.

Utmarka har nesten bare nålskog,så all lauving foregår i innmarka.

Til grisefor bruker man lauvet av Ask,alm og rogn, man bryter eller skjærer av kvister og "ribber" de enkelte blader av med fingrene.

Ask,er den tresort som slipper bladene først om høsten,- som regel mens det enda er grønt. Det er ikke almindelig å bruke slik "dau-lau" nå, men det har i eldre tider vert brukt til både ku,sau og gjeit.

Under siste krig slog ungdommen seg sammen i dugnad,for å hjelpe gamle folk som satt med gårdsbruk,og som trengte hjelp til lauving.- Ellers er det ikke gjengs skikk nå, men "lau-duna" var i eldre tid nokså almindelig.

3024

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5.2.1949.